

www.mevzuattakip.com.tr

Belediye Başkanı ve Meclis Üyeliğine Seçilme Yeterliliği ile Mahkumiyetlerin Seçilme Yeterliliğine Etkisi

Av. Gazi Sert tarafından kaleme alınan bu yazıda belediye başkanı ve meclis üyeliğine seçilme şartları ile ceza mahkemelerindeki yargılamalar neticesinde alınan mahkumiyetlerin seçilme yeterliliğine etkileri üzerinde durulmuştur.

BELEDİYE BAŞKANI VE MECLİS ÜYELİĞİNE SEÇİLME YETERLİLİĞİ İLE MAHKUMİYETLERİN SEÇİLME YETERLİLİĞİNE ETKİSİ

Av. Gazi SERT

İçişleri Bakanlığı E. Başkontrolörü

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 127 nci maddesinde, mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileri olarak tanımlanmış olup; mahalli idarelerin organlarının seçimlerine ilişkin esas ve usuller ise 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'da düzenlenmiştir.

Ülkemizde il özel idaresi, belediye ve köylerden oluşan mahalli idarelerin organlarını oluşturan il genel meclisi üyeleri, belediye meclis üyeleri, köy ihtiyar heyeti, belediye başkanı ve muhtarlar, her beş yılda bir ilgili mahalli idarelerin sınırları içerisinde yaşayan seçmenler tarafından seçilmektedir.

Mahalli idarelerin organlarına seçilecek kişilerde aranacak şartlara 2972 sayılı Kanun ile bu Kanunun atıfta bulunduğu 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nda yer verilmiş olup; bu yazıda belediye başkanı ve meclis üyeliğine seçilme şartları ile ceza mahkemelerindeki yargılamalar neticesinde alınan mahkumiyetlerin seçilme

yeterliliğine etkileri üzerinde durulacaktır.

1. Belediye Başkanı ve Meclis Üyeliğine Seçilme Yeterliliği

2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'un "Seçilme yeterliliği" başlıklı 9 uncu maddesinde; 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 11 inci maddesinde belirtilen sakıncaları taşımamak şartıyla, on sekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşının belediye başkanlığına, il genel meclisi ve belediye meclisi üyeliğine seçilebileceği, hükmü getirilmiştir.

Diğer taraftan, 2972 sayılı Kanunun atıfta bulunduğu 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 11 inci maddesinde, milletvekili seçilemeyecek olanlar şu şekilde sayılmıştır:

a) İlkokul mezunu olmayanlar,

b) Kısıtlılar,

c) Askerlikle ilişkili olanlar,

d) Kamu hizmetinden yasaklılar,

e) Taksirli suçlar hariç, toplam bir yıl veya daha fazla hapis veya süresi ne olursa olsun ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar,

f) Affa uğramış olsalar bile;

1- Basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma veya Devlet sırlarını açığa vurma suçlarından biriyle mahkûm olanlar,

2- 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitabının, birinci babında yazılı suçlardan (Devletin şahsiyetine karşı cürümler) veya bu suçların işlenmesini aleni olarak tahrik etme suçundan mahkum olanlar,

3- Terör eylemlerinden mahkûm olanlar,

4- 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 536 ncı maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında yazılı eylemlerle aynı Kanunun 537 nci maddesinin birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarında yazılı eylemleri siyasi ve ideolojik amaçlarla işlemekten (siyasi ve ideolojik amaçlarla izinsiz veya verilen izne aykırı şekilde afiş ve pankart asmak) mahkûm olanlar.

Yukarıda (f) bendinde sayılan suçlara Anayasa'nın 76/2 maddesinde de yer verilmiş olup, bu suçlar seçilme yeterliliği kaybettiren katalog suçlardır.

Buna göre, 18 yaşını dolduran, en az ilkokul mezunu, hakkında kısıtlama kararı bulunmayan askerlikle ilişiği olmayan, hakkında kamu hizmetinden yasaklama kararı bulunmayan ve yukarıda sayılan katalog suçlar ile kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıldan fazla hapis veya ağır hapis cezasına mahkûm olmayan her Türk Vatandaşı yerel seçimlerde belediye başkanı ve meclis üyeliğine aday olabileceklerdir.

2. Mahkumiyetlerin Seçilme Yeterliliğine Etkisi

Ceza yargılaması neticesinde, kasten işlenen suçlarda; sanığa hem işlenen suç karşılığında 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK'nın) ilgili maddesindeki mahkûmiyet kararının, hem de aynı Kanununun 53 üncü maddesinde sayılan belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma kararının verilmesi söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla, bu kararların seçilme yeterliliğine etkisi iki şekilde ortaya çıkmaktadır;

Birincisi, kasten işlenen bir suçtan dolayı yargılama neticesinde mahkemece Türk Ceza Kanunu'nun 53 üncü maddesi gereğince kamu hizmetinden yasaklama kararı verilmesi,

İkincisi ise, Milletvekili Seçimi Kanununun 11 inci maddesinde sayılan suçlardan mahkûmiyet kararı verilmesi.

2.1. Kamu Hizmetinden Yasaklama Kararı

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma" başlıklı 53 üncü maddesinde, kasten işlenen bir suçtan hapis cezasına mahkumiyetin yasal sonucu olarak uygulanacak hak yoksunlukları düzenlenmiştir.

Söz konusu Maddenin birinci fıkrasının (a) bendinde; kasten işlediği bir suçtan hapis cezası alan kişinin, "sürekli, süreli veya geçici bir kamu görevinin üstlenilmesinden; bu kapsamda, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliğinden veya Devlet, il, belediye, köy veya bunların denetim ve gözetimi altında bulunan kurum ve kuruluşlarca verilen, atamaya veya seçime tabi bütün memuriyet ve hizmetlerde istihdam edilmekten" yoksun bırakılacağı, hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme, Milletvekili Seçimi Kanununun 11 inci maddesinin (d) bendinde yer verilen "kamu hizmetlerinden yasaklı olmama" şartının karşılığıdır.

Dolayısıyla, katalog suçlar hariç kasten işlediği bir suçtan dolayı bir yıl veya daha az süreli hapis cezası alan kişi hakkında ayrıca kamu hizmetlerinden (kamu görevi üstlenilmesinden) yasaklama kararı verileceğinden, kişi işlemiş bulunduğu suç dolayısıyla mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar belediye başkanı veya meclis üyesi seçilme yeterliliğini kaybetmiş olacaktır.

Diğer taraftan, TCK'nın 53/4 maddesinde; kısa süreli (bir yıl veya daha az süreli) hapis cezası ertelenmiş veya fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler

hakkında birinci fıkrada sayılan belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma tedbirlerinin uygulanmayacağı, hükmü getirildiğinden; katalog suçlar hariç kasten işlenen bir suçtan verilen hapis cezası bir yıl veya daha az süreli olup, verilen ceza TCK'nın 51 inci maddesi gereğince ertelenmişse, 53 üncü maddedeki tedbirler uygulanmayacağından, kamu hizmetinden yasaklama da söz konusu olmayacaktır.

Gene katalog suçlar hariç kasten işlenen bir suçtan verilen hapis cezası bir yıl veya daha az süreli olup, hapis cezası TCK'nın 50 nci maddesi uyarınca adli para cezasına veya diğer seçenek yaptırımlara çevrilmişse, 53/1 maddedeki tedbirler uygulanmayacağından, kamu hizmetinden yasaklama da söz konusu olmayacaktır.

2.2. Seçilme Yeterliliğini Kaybettiren Suçlardan Mahkûmiyet

Anayasa'nın 76/2 maddesi ile 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 11 inci maddesinde seçilme yeterliliğini kaybettiren mahkûmiyet halleri iki gruba ayrılmıştır:

- a) Taksirli suçlar hariç, toplam bir yıl veya daha fazla hapis veya süresi ne olursa olsun ağır hapis cezasına hüküm giyilmesi,
- b) Katalog suçlardan mahkûm olunması.

Seçilme yeterliliğini kaybettiren söz konusu katalog suçlar:

- 1) Basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlar ile istimal ve istihlak kaçakçılığı dışında kalan kaçakçılık suçları, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma veya Devlet sırlarını açığa vurma suçları,
- 2) 765 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının, birinci babında yazılı suçlardan (Devletin şahsiyetine karşı cürümler) veya bu suçların işlenmesini aleni olarak tahrik etme suçu,
- 3) Terör eylemlerinde bulunma,
- 4) 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 536 ncı maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında yazılı eylemlerle aynı Kanunun 537 nci maddesinin birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkralarında yazılı eylemleri siyasi ve ideolojik amaçlarla işlemek (siyasi ve ideolojik amaçlarla izinsiz veya verilen izne aykırı şekilde afiş ve pankart asmak).

suçlarından oluşmaktadır. Katalog suçlarda, seçilme yeterliliği açısından alınan hapis cezasının süresi önemli değildir. Katalog suçtan dolayı bir yıldan az süreli hapis cezaları da seçilme yeterliliğini kaybettirecektir.

Buna göre, taksirli suçlar hariç toplam bir yıl veya daha fazla hapis veya süresi ne olursa olsun ağır hapis cezasına hüküm giyenler ile yukarıda sayılan katalog suçlardan hapis cezası alanlar seçilme yeterliliğini kaybedeceklerinden, yerel seçimlerde belediye başkanlığı ve meclis üyeliği için aday olamazlar.

Diğer taraftan, katalog suçlardan mahkûm olanlar, cezaları affa uğramış olsa bile seçilme yeterliliğini kaybedeceklerdir. Ancak, katalog suçlar hariç, kasten işlediği bir suçtan dolayı toplam bir yıl veya daha fazla hapis veya süresi ne olursa olsun ağır hapis cezasına hüküm giyenlerin, hapis cezalarının affa uğraması durumunda seçilme yeterliliğini kaybetmeleri söz konusu olmayacaktır.

2.3. Hapis Cezalarının Ertelenmesi Durumunda Seçilme Yeterliliği

TCK'nın 51 inci maddesine göre, işlediği suçtan dolayı iki yıl veya daha az süreyle hapis cezasına mahkûm edilen kişinin cezası ertelenebilir. Ertelemenin seçilme yeterliliğini etkilemesi hususunun, kısa süreli yani bir yıl ve daha az süreli hapis cezaları ile bir yıldan fazla süreli hapis cezaları açısından değerlendirilmesi gerekir. Bu kapsamda;

Kasten işlenen bir suçtan verilen hapis cezası bir yıl veya daha az süreli olup, hapis cezası ertelenmişse, TCK'nın 53 üncü maddesindeki tedbirler de uygulanmayacağından, kamu hizmetinden yasaklama söz konusu olmayacak, dolayısıyla bu kişilerin seçilme yeterliliği devam edecektir. Ancak, işlenen suç katalog suç kapsamında ise, hapis cezası ertelenmiş olsa bile seçilme yeterliliği kaybedilir.

Kasten işlenen bir suçtan verilen hapis cezası bir yılın üstünde olup, hapis cezası ertelenmişse, TCK'nın 53 üncü maddesindeki tedbirler uygulanacağından, kamu hizmetinden yasaklama söz konusu olacak ve kişi ertelenen hapis cezası süresince seçilme yeterliliğini kaybedecektir. Ayrıca, Anayasa'nın 76/2 maddesi ile 2839 sayılı Kanun'un 11 inci maddesinin (e) bendinde öngörülen "bir yıl ve daha fazla hapis cezasına mahkûmiyet" şartı gerçekleşeceğinden, seçilme yeterliliği kaybedilir. Ancak, kasten işlenen bir suçtan verilen bir yıldan fazla süreli hapis cezaları ile katalog suçlardan dolayı mahkumiyette, yazımızın aşağıda (2.5) bölümünde yer verilen "Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi" müessesesi ile seçilme yeterliliğinin geri alınması söz konusudur.

2.4. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılma Kararı Verilmesi Durumunda Seçilme Yeterliliği

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231/5 maddesine göre; sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık

hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder. Bu kapsamda;

Kasten işlenen bir suçtan verilen hapis cezası yönünden hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmişse; mahkûmiyet kararında yer verilen hapis cezası ile birlikte TCK'nın 53 üncü maddesine göre verilen kamu hizmetlerinden yasaklama kararı da askıda olacağından, hukuki sonuç doğurmayacak, dolayısıyla seçilme yeterliliğinin kaybı söz konusu olmayacaktır.

2.5. Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi Kararı Alınması Durumunda Seçilme Yeterliliği

TCK'nun 53 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine göre verilen kamu hizmetinden yasaklamada, yasaklılık hali cezanın infazından sonra ortadan kalkmakta, dolayısıyla kişiler cezanın infazına müteakip seçilme yeterliliğine sahip olmaktadır. Ancak, kasten işlenen suçlarda bir yıl ve daha uzun süreli hapis cezalarına mahkûmiyet ve Anayasa'nın 76/2 maddesi ile Milletvekili Seçimi Kanununun 11 inci maddesinin (f) bendinde sayılan katalog suçlardan cezanın türüne ve miktarına bakılmaksızın her türlü mahkumiyet halinde seçilme yerliliğinin süresiz olarak kaybı, yani süresiz hak yoksunluğu söz konusudur. Süresiz hak yoksunluklarının ortadan kaldırılması ise, ancak yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı ile mümkündür.

Diğer taraftan, yasaklanmış hakların geri verilmesi müessesesi 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun 13/A maddesinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeye göre yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna gidilebilmesi için;

a) Mahkûm olunan cezanın infazının tamamlandığı tarihten itibaren üç yıllık bir sürenin geçmiş olması,

b) Kişinin bu süre zarfında yeni bir suç işlememiş olması ve hayatını iyi halli olarak sürdürdüğü hususunda mahkemede bir kanaat oluşması,

gerekmektedir. Yasaklanmış hakların geri verilmesi, bu kararın verildiği tarihten itibaren ileriye yönelik etkili olacaktır.

Mahkûm olunan cezanın infazına genel af veya etkin pişmanlık dışında başka bir hukukî nedenle son verilmiş olması halinde, yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna gidilebilmesi için, hükmün kesinleştiği tarihten itibaren beş yıl geçmesi gerekir. Ancak, bu süre kişinin mahkûm olduğu hapis cezasına üç yıl eklenmek suretiyle bulunacak süreden az olamaz.

Yasaklanmış hakların geri verilmesi için, hükümlünün veya vekilinin talebi üzerine, hükmü veren mahkemenin veya hükümlünün ikametgâhının bulunduğu yerdeki aynı derecedeki mahkemenin karar vermesi gerekir. Mahkeme bu husustaki kararını, dosya üzerinde inceleme yaparak ya da Cumhuriyet savcısını ve hükümlüyü dinlemek

suretiyle verebilir. Yasaklanmış hakların geri verilmesi talebi üzerine mahkemenin verdiği karara karşı, hükümle ilgili olarak Ceza Muhakemesi Kanununda öngörülen kanun yoluna başvurulabilir.

3. Sonuç

Yukarıdaki açıklamaları mahkûmiyet kararlarının seçilme yeterliliğine etkisi açısından özetleyecek olursak;

3.1. Katalog suçlar hariç kasten işlenen suçlardan dolayı bir yıldan az süreli (kısa süreli) hapis cezası alan kişi hakkında ayrıca kamu hizmetlerinden yasaklama kararı da verileceğinden, kişi işlemiş bulunduğu suç dolayısıyla mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar seçilme yeterliliğini kaybetmiş olacaktır. İnfazın tamamlanmasına müteakip seçilme yeterliliğine hak kazanacaktır.

Diğer taraftan, katalog suçlardan verilen hapis cezaları hariç kısa süreli hapis cezası ertelenmişse; kamu hizmetinden yasaklama kararı verilemeyeceğinden, seçilme yeterliliğinin kaybedilmesi söz konusu olmayacaktır.

Gene katalog suçlardan verilen hapis cezaları hariç kısa süreli hapis cezası, adli para cezasına veya diğer seçenek yaptırımlara çevrilmişse, kamu hizmetinden yasaklama kararı verilemeyeceğinden, seçilme yeterliliğinin kaybedilmesi söz konusu olmayacaktır.

3.2. Taksirli suçlar hariç, toplam bir yıl veya daha fazla hapis veya süresi ne olursa olsun ağır hapis cezasına mahkûmiyet ile katalog suçlardan cezanın türüne ve miktarına bakılmaksızın her türlü mahkûmiyet halinde seçilme yerliliğinin süresiz kaybı söz konusudur.

3.3. Taksirli suçlar hariç, toplam bir yıl veya daha fazla hapis veya süresi ne olursa olsun ağır hapis cezasına mahkûmiyet ile katalog suçlardan mahkumiyette, verilen hapis cezası ertelenmişse; bu tür mahkumiyetlerde erteleme olsa da kamu hizmetinden yasaklama kararı verileceğinden, kişi ertelenen hapis cezası süresince seçilme yeterliliğini kaybedecektir.

3.4. Kastem işlenen bir suçtan verilen hapis cezası yönünden hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmişse; mahkûmiyet kararında yer verilen hapis cezası ile birlikte kamu hizmetlerinden yasaklama kararı da askıda olacağından, hukuki sonuç doğurmayacak, dolayısıyla seçilme yeterliliğinin kaybı söz konusu olmayacaktır.

3.5. Taksirli suçlar hariç, toplam bir yıl veya daha fazla hapis veya süresi ne olursa olsun ağır hapis cezasına mahkûmiyet ile katalog suçlardan mahkumiyette seçilme yerliliğinin süresiz olarak kaybı, yani süresiz hak yoksunluğu söz konusudur. Ancak, 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun 13/A maddesinde düzenlenen "Yasaklanmış Hakların

Geri Verilmesi" müessesesi yoluyla seçilme yeterliliğinin tekrar kazanılması mümkündür.

Telefon: +90 (312) 473 84 23

E-Posta: mts@mevzuattakip.com.tr

Adres: Çetin Emeç Bulvarı Hürriyet Cad. No: 2/12 Çankaya ANKARA